

Pensijų kaupimas po reformos: kaip sustiprinti paskatas ilgalaikiam kaupimui

2025 m. priimta pensijų kaupimo reforma suteikė teisę 2026–2027 m. laikotarpiu pasitraukti iš pensijų kaupimo ir atsiimti senatvei sutaupytas lėšas. 2026 m. balandžio 15 d. pasibaigus pirmajam išmokėjimo etapui, išryškėjo dvi tendencijos – iš kaupimo sistemos pasitraukė didesnė dalis gyventojų nei prognozuota, tačiau dauguma liko dalyvauti sistemoje.

Atsižvelgiant į pirmuosius rezultatus, derėtų imtis veiksmų, kurie užtikrintų gyventojų laisvę oriai gyventi senatvėje, diversifikuoti pajamų srautus išėjus į pensiją ir nepriklausyti nuo vienintelio šaltinio – socialinio draudimo pensijų. Tai padaryti leistų jau galiojančios mokestinės paskatos, skatinančios kaupti didesnę nei 3 proc. darbo užmokesčio (DU) dydžio sumą, plėtra.

Pirmieji reformos rezultatai – dauguma lieka kaupti, atsiėmusieji didinę vartojimą

Per pirmąjį 2026 m. ketvirtį iš II-osios pensijų pakopos pasitraukė ir lėšas atsiėmė 37 proc. gyventojų. Dar apie 3 proc. gyventojų iš pensijų kaupimo pasitraukė dėl ligos ar dėl sudarytos galimybės nutraukti kaupimą likus mažiau nei 5 metams iki pensijos. Iš viso išmokėta apie 2,9 mlrd. eurų, vidutiniškai 5,6 tūkst. eurų vienam asmeniui¹. Aktyviausiai iš kaupimo traukėsi jaunesnio amžiaus žmonės ir žemesnes pajamas uždirbantys asmenys – būtent tie, kuriems ilgalaikis kaupimas yra svarbiausias.

Išmokėtos pensijų fondų lėšos jau sukėlė vartojimo šuolį. SEB banko duomenimis, atsiskaitymų kortelėmis išlaidos buvo daugiau penktadaliu didesnės nei atitinkamą savaitgalį prieš mėnesį ar prieš metus. Daugiau nei dvigubai daugiau (114 proc.) išleista baldams, reikšmingai augo išlaidos elektronikai (89 proc.), juvelyrikai (86 proc.) ir telekomunikacinei įrangai (84 proc.), statybinėms medžiagoms (65 proc.) ir buitinei įrangai (47 proc.)².

Panašios tendencijos buvo stebėtos ir Estijoje, kurioje panaši pensijų reforma įgyvendinta 2021 m. Vartojimo bumai kilo pirmąjį mėnesį nuo leidimo atsiimti lėšas – santaupas

¹ Lietuvos investicinių ir pensijų fondų asociacija. „II pensijų pakopos reformos rezultatai: daugiau nei pusė išmokų gyventojams – iš investicijų uždirbto pelno“, LIPFA.
<<https://lipfa.lt/ii-pensiju-pakopos-reformos-rezultatai-daugiau-nei-puse-ismoku-gyventojams-is-investiciju-uzdirbto-pelno/>>

² SEB bankas, „SEB banko duomenys: praėjusio savaitgalio prekyba pralenkė kalėdinį laikotarpį. Ar dar liko, ką atsidėti ateičiai?“.
<<https://www.seb.lt/infobankas/naujienos/seb-banko-duomenys-praejusio-savaitgalio-prekyba-pralenske-kaledini-laikotarpi>>

atsiėmusiųjų gyventojų vartojimas padidėjo net 87 proc., ypač drabužių, namų priežiūros ir remonto, automobilių ir pramogų. Estų jaunimo (18–35 metų) grupėje, net 55 proc. atsiimtų lėšų buvo išleista per pirmuosius tris mėnesius³.

Pensijų kaupimas lieka svarbus veiksnys, galintis užtikrinti pensijų sistemos tvarumą prastėjant demografinėi situacijai

Lietuvos visuomenė yra viena sparčiausiai senstančių Europoje. Didėjantis pensijų gavėjų ir mažėjantis dirbančiųjų skaičius darys vis didesnį spaudimą viešiesiems finansams. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) prognozuoja, kad 2022 m. pradėjusių dirbti žmonių pensija ateityje sieks tik 28,9 proc. buvusių pajamų⁴. Esminis skirtumas tarp „Sodros“ pensijų ir II-osios pakopos pensijų – „Sodros“ sistema remiasi perskirstymu tarp dirbančiųjų ir pensininkų, dėl to pensijos tiesiogiai priklauso nuo demografinės gyventojų struktūros. Tuo tarpu II-oji pakopa leidžia gyventojams kaupti nuosavą kapitalą, kuris priklauso tik nuo sumokėtų įmokų ir investicinės grąžos. Dėl to, privataus kaupimo stiprinimas itin svarbus siekiant atliepti neigiamas demografines tendencijas.

Pensijų kaupimas yra ilgalaikis procesas, o šiandien jis vertinamas dar tik įpusėjus kaupimo laikotarpiui. Šiuo metu vidutinė anuiteto išmoka siekia 65 eurus, o didžiausia – 350 eurų⁵. Visgi, jau išėję į pensiją ir anuitetą gaunantys žmonės kaupė ne ilgiau du dešimtmečius, kadangi pirmieji pensijų fondai startavo 2004 m. Tai pernelyg trumpas laikotarpis sukaupti reikšmingą sudėtinę grąžą. Lyginti nominalius „Sodros“ ir anuiteto dydžius neteisinga ir dėl to, kad „Sodrai“ mokamos trigubai didesnės, – beveik 9 proc. darbo užmokesčio siekiančios įmokos, o II-oje pakopoje įprastai kaupiama 3 proc. darbo užmokesčio. Anksčiau įmokų dydis buvo dar mažesnis, pavyzdžiui, 2019 m. siekė 1,8 proc.

Be to, po įstojimo į Europos Sąjungą (ES) Lietuva patyrė ekonomikos konvergenciją ir spartų atlyginimų augimą – vidutinis darbo užmokestis per du dešimtmečius išaugo daugiau nei

³ Tatjana Bulōgina and Maris Kukk, How the Large-Scale Early Withdrawals from Private Pension Plans Were Used: Insights from Young Adults, Working Paper No. wp2025-03 (Tallinn: Bank of Estonia, 2025).

Jaaniika Merikyll, The Impact of Early Pension Withdrawals on Household Finances and Inflation, Working Paper No. wp2025-04 (Tallinn: Bank of Estonia, 2025).

⁴ Organisation for Economic Co-operation and Development, „Pensions at glance 2023“, publikuota 2023 m. gruodžio 13 d.,

<https://www.oecd.org/els/public-pensions/PAG2023-country-profile-Lithuania.pdf>

⁵ Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

„Pensijų anuitetų išmokas gauna 5 tūkstančiai gyventojų, šiemet fondas vėl skirstys pelną“ Sodra, birželio 30, 2025.

<https://sodra.lt/naujienos/pensiju-anuitetu-ismokas-gauna-5-tukstanciai-gyventoju-siemet-fondas-vel-skirstys-pelna>

šešis kartus. „Sodros“ pensijos, glaudžiai susijusios su darbo užmokesčiu, taip pat augo sparčiai ir kai kuriais laikotarpiais net viršijo finansų rinkų grąžą. Kartu tai reiškia, jog įmokos į pensijų fondus, lyginant su šiandienos pajamų lygiu, mokėtos nuo itin žemos bazės.

Visgi, ekonominė konvergencija yra laikinas reiškinys – atlyginimų dydžiui priartėjus prie ES lygio, jų augimo tempas ir pensijų indeksavimas neišvengiamai lėtės, o II-osios pakopos pensijų fondų grąža turėtų pradėti sistemingai viršyti Sodros pensijų augimą. Lietuvos investicinių pensijų fondų asociacijos (LIPFA) teigimu, vidutinė metinė II-osios pakopos fondų grąža sudarė 9 proc. Tai reiškia, kad grąža jau viršija prognozuojamą atlyginimų augimą šiais metais (7,9 proc.). Pensijų fondų uždėbama grąža išryškėjo ir per pirmąjį lėšų išmokėjimą: iš viso išmokėta 2,9 mlrd., iš jų 1,4 mlrd. eurų sudaro kaupiančių įmokos, o 1,5 mlrd. eurų – investicinė grąža⁶.

Pasilikti pensijų kaupimo sistemoje ar į ją grįžti leistų reikšmingesnė mokestinė paskata

Šiuo metu, mokant didesnę nei 3 proc. darbo užmokesčio siekiančią įmoką į pensijų fondus, iš apmokestinamųjų pajamų leidžiama atskaityti 1 500 eurų per metus, bet ne daugiau nei 25 proc. apmokestinamųjų pajamų. Tai leidžia susigrąžinti 300 eurų gyventojų pajamų mokesčio. Įstatyme įtvirtintas nominalus dydis nėra indeksuojamas ir dėl infliacijos nuvertėjo. Be to, 1 500 lubos taikomos ir papildomoms įmokoms į II-osios pakopos fondus, ir įmokoms į III-osios pakopos fondus bendrai, taip dar labiau mažinant mokesstinės priemonės aktualumą.

Siekiant didinti šios mokesstinės paskatos veiksmingumą, derėtų susieti ją su vidutiniu darbo užmokesčiu ir leisti iš apmokestinamųjų pajamų atskaityti 6 936 eurus per metus⁷. Vidutiniu laikotarpiu, nominalios ribos būtų galima atsisakyti, paliekant tik 25 proc. apmokestinamųjų pajamų lubas. Be to, derėtų atskirti lubas, taikomas įmokoms į II-osios ir III-osios pakopos fondus, taip paskatinant gyventojus naudotis abiem taupymo senatvei instrumentais. Didesnio masto mokesstinė paskata paskatintų likusius kaupime mokėti didesnes įmokas, o dalį pasitraukusiųjų – grįžti į kaupimo sistemą dėl pagerėjusių sąlygų.

⁶ Lietuvos investicinių ir pensijų fondų asociacija. „II pensijų pakopos reformos rezultatai: daugiau nei pusė išmokų gyventojams – iš investicijų uždėbto pelno.“ LIPFA.
<https://lipfa.lt/ii-pensiju-pakopos-reformos-rezultatai-daugiau-nei-puse-ismoku-gyventojams-is-investiciju-uzdirbto-pelno/>

⁷ Vidutinis darbo užmokesčio (VDU) 2026 m. valstybinio socialinio draudimo įmokų bazei skaičiuoti dydis – 2 312,15 euro. Per metus – 27 745,8 euro. 25 proc. nuo šios sumos – 6 936,45 euro.